

Et av verdens rikste land?

Ap 3/12-94

HERMOD SKÅNLAND

Korrigerer vi disponibel inntekt med forskjellen i prisnivå mellom Norge og EU, kommer vi frem til den reelle inntekt som står til disposisjon. Denne var 2 prosent lavere i Norge enn gjennomsnittet for EU-landene. Det er dette som forteller hvor «god råd» vi har sammenlignet med andre, skriver tidligere sentralbanksjef Hermod Skånland i en kommentar til myten om Norge som en av de rikeste nasjoner i verden.

I den EU-kampen vi får håpe at vi nå har bak oss, har to momenter spilt en viktig rolle i argumentasjonen mot medlemskap, nemlig at vi er så velstående at vi ikke trenger det, og at vi er så rike på naturressurser. De kom blant annet til uttrykk i Berge Furrer artikkel på denne plass forrige lørdag, der han sier: «Vår rikdom på ressursar saman med ein god økonomi gjer at Noreg kan greie seg godt utanfor EU».

Nå skal ikke jeg nekte for at vi kan klare oss utenfor EU, hvis vi fører en rimelig fornuftig politikk, men de sterke sider ved vår økonomi er at vi for tiden har en lav inflasjon og sterkere statsfinanser enn de fleste. Ingen av delene har vært spesielt prioritert av de som regner seg som radikale. Vår relative velstand er det på den annen side grunn til å sette et stort spørsmålstegn ved.

„ Men BNP er ikke noe vi fritt kan bruke og leve godt for „

Nå er det slett ikke bare den politiske venstreside som har formidlet inntrykket av Norge som «et av verdens rikeste land». Allerede i innledningskapitlet til stortingsmeldingen om medlemskap i EU finner vi en figur der Norge bare ligger såvidt etter Danmark med hensyn til bruttonasjonalproduktet (BNP) pr. innbygger og godt foran blant annet Frankrike og Tyskland. Det er derfor ikke så rart om utlandet får inntrykk av at vårt «nei til EU» er den rikes nei til å dele med andre av sin rikdom.

Stortingsmeldingens figur er selvsagt ikke tatt ut av luften. I 1992 lå ifølge OECDs statistikk BNP pr. hode

27 prosent høyere i Norge enn gjennomsnittet for EU når vi regner om fra nasjonal valuta med de valutakurser som gjaldt det året.

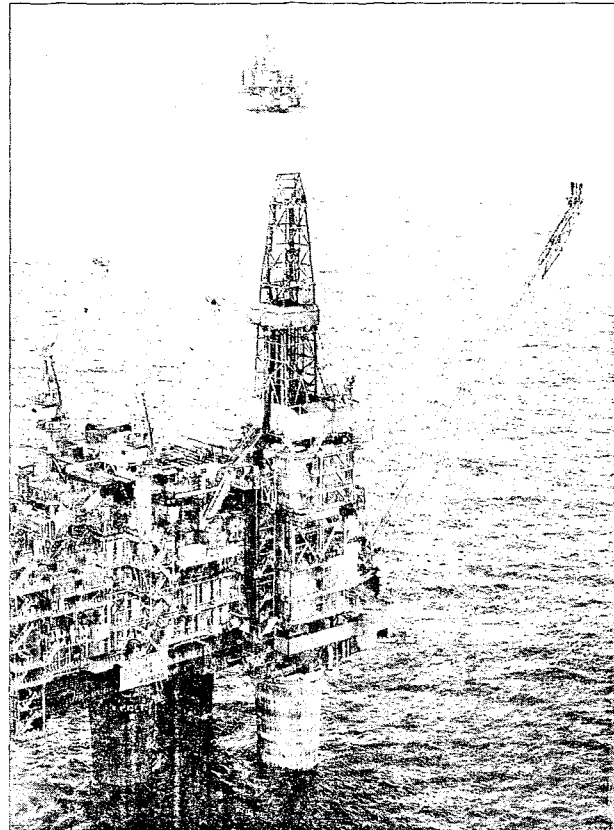
Men BNP er ikke noe vi fritt kan bruke og leve godt for. Først må vi gjøre fradrag for kapitalslitt (avskrivninger) og for netto renter og utbytte til utlandet. Begge disse postene er adskillig større for Norge enn for EU. Trekker vi dem fra, kommer vi frem til den disponible inntekt, som representerer hva vi selv kan anvende. Den lå bare 19 prosent høyere hos oss enn i EU, men det virker jo stadig ganske betryggende.

Nå har både utlendinger og vi selv gjort den erfaring at Norge er et dyrt land, og at valutakursene ikke på noen god måte reflekterer hva man får for pengene om man skal ut og handle for dem. Derfor har OECD lagt ned et stort arbeid i å finne et sammenligningsgrunnlag som kan korrigere for dette og har laget et sett av kurser som man kaller PPP (Purchasing Power Parity). Sammenholder man valutakursen i markedet med denne PPP, viser det seg at for BNP som helhet lå prisnivået i Norge i 1992 hele 21 prosent høyere enn i EU. Statistisk Sentralbyrå kan fortelle (Samfunnsspeilet nr. 3/94) at det for privat forbruk lå enda langt høyere.

Korrigerer vi disponibel inntekt med forskjellen i prisnivå mellom Norge og EU, kommer vi frem til den reelle inntekt som står til disposisjon. Denne var 2 prosent lavere i Norge enn gjennomsnittet for EU-landene. Det er dette som forteller hvor «god råd» vi har sammenlignet med andre. Derfor vil det måtte slå ut i omfanget av privat og offentlig forbruk, som regnet i slike sammenlignbare priser likevel bare var en prosent lavere enn EUs gjennomsnitt. Den andre presenten finner vi igjen i lavere sparerate. Men når vi kommer ned i så små tall, er forskjellene ikke større enn de målefeil som lett vil oppstå. Derimot er forskjellen mellom et BNP pr. hode som er 27 prosent høyere og en realinntekt som er 2 prosent lavere enn EU svært reell, og de to tallene formidler helt forskjellige inntrykk. Det er som kjent realinntekten vi lever av.

Likevel er vi et rikt land for så vidt som vi hører med til den rike del av verden. Men når vi trekker frem alt vi bør ha råd til fordi vi er så velstående, er det vel ikke en sammenligning med Afrika og Asia vi har i tankene.

Om noen nå tror at 1992 var et spesielt vanskelig år for oss, kan jeg trøste dem med at det var vanskeligere i EU. Ser vi på hele 10-årsperioden 1983-92, slik at ulikheter i konjunkturbevegelsene ikke gir utslag, lå vårt samlede offentlige og private forbruk gjennomsnittlig 3 prosent lavere enn deres.

SOVEPUTE: Forestillingen om at naturens ressurser fortsatt vil sørge for oss er farlig fordi den lett blir en sovepute overfor de krav vi må stille til oss selv.

Sammenholdt med de andre nordiske land, lå forbruket i denne perioden gjennomsnittlig på nivå med det finske. De tre andre nordiske land (også Island) lå alle ca. 15 prosent høyere.

„ Økende forbruk av ikke fornybare ressurser, gir de ingen basis for nye arbeidsplasser „

Så mye om vår velstand målt med realinntekt og forbruk. Om ikke den er så høy som vi kanskje har trodd, så har vi da vel i alle fall store ressurser? Det har vi, og langt mer av verdiskapningen hos oss enn i andre utviklede land skjer da også i ressursbaserte næringer. Utnyttingen av dem, og for

oljens vedkommende den stadig sterkere uttapping, er en forutsetning for å opprettholde den relativt moderate levestandard vi har. Men med stigende produktivitet i utnyttningen og økende forbruk av ikke fornybare ressurser, gir de ingen basis for nye arbeidsplasser. La oss se litt nærmere på de enkelte ressurskildene.

Det er vel neppe i landbruket vi ventet å finne store unyttede ressurser, siden det jordbruket vi allerede har, er avhengig av skjerming og offentlig støtte, og gjenværende arealer er av dårligere kvalitet. Skogen kan vi kanskje få mer ut av, men med nåværende eiendomsstruktur er det vanskelig å få kostnadene for økt produksjon ned på et nivå som gir lønnsomhet. Bergverksdrift gir knapt nok dekning for arbeid og kapitalinnsats.

Både i forhandlingene med EU og diskusjonen senere er det fiskeressursene i havet som har stått i fokus. De

gir arbeid til 1-1,5 prosent av de yrkesaktive, men i tillegg kommer deres betydning for råvaretilgangen til foredlingsindustrien. Likevel blir det meste foredlet i utlandet, og mer vil det bli når Finland og Sverige blir EU-land. For å ta opp de fangstmengder som en forsvarlig ressursforvaltning tillater, trenger vi på langt nær den arbeids- og kapitalinnsats som i dag brukes. Fremtidens muligheter ligger i fiskeoppdrett, som allerede nå står for nær 40 prosent av eksportverdien og som om få år kan ventes å bety mer enn hele havfisket. Men her er markeder av større betydning enn naturressurser.

Gjenværende vannkraft som ikke er varig vernet, er relativt dyr å bygge ut og svarer til mindre enn 20 prosent av det som allerede er utbygd. Men vi kan nok vente et forsterket press mot det som nå er vernet.

Ut over dette står vi igjen med olje- og gassforekomstene. Her har vi utvilsomt ressurser, men inntektene av dem nyttes allerede fullt ut, og produksjonen må ventes å nå sitt høyeste nivå i løpet av kommende ti-årsperiode. Deretter vil den gradvis avta. Heller ikke her har vi noe mer å hente.

Senterpartiets generalsekretær, Steinar Ness, anser det «historieløst» å legge vekt på markeder i stedet for ressurser (Dagens Næringsliv 10. november). For økonomisk politikk er det imidlertid fremtidens muligheter og begrensninger som er avgjørende. Men om han ønsker å supplere sin historiekunnskap, kan han studere hvordan ressursrike land som Argentina har forvitret i indre strid, mens land helt uten naturressurser, som Hongkong og Singapore har utviklet seg på grunnlag av deres evne og vilje til å finne markeder.

Myten om Norge som «et av verdens rikeste land» er farlig fordi den skaper urealistiske forventninger og fører til krav som går langt ut over hva vår økonomi kan makte. Dermed bygges det opp til konflikter som er hva vi aller minst trenger i den vanskelige tiden vi står foran. Det er alltid farlig å late som man er rikere enn man er.

Forestillingen om at naturens ressurser fortsatt vil sørge for oss er farlig fordi den lett blir en sovepute overfor de krav vi må stille til oss selv. Den har tjent som et forsvar for den konservatisme som har preget motstanden mot EU-medlemskap.

Det er nå for sent å føre EU-kamp, men det er ikke for sent å forhindre at beviselig feilaktige oppfatninger skal få danne grunnlaget for vår fremtidige politikk. Lykkes vi ikke i det, kan vi stille opp sammen med våre finske venner og synge «Vårt land er fatigst -» mens vi alene fortsetter med «- og skal så bli».

107641